

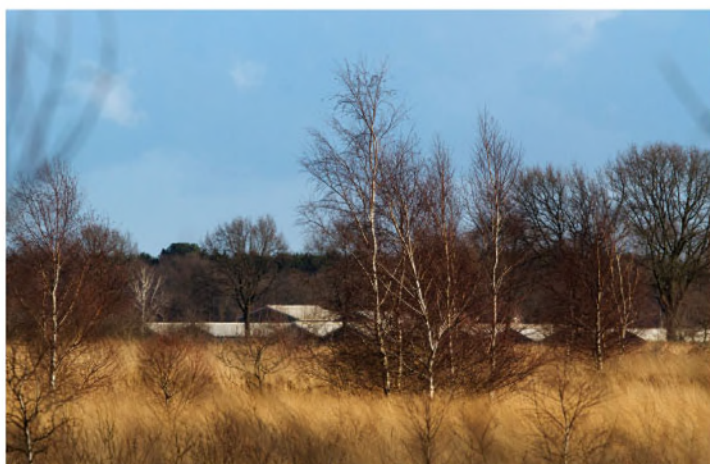

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Gebiedsontwikkeling Koningsdiep, provincie Fryslân

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

10 maart 2026 / projectnummer: 3541

1 Advies over het MER in het kort

Provincie Fryslân wil rond de beek Alddjip nieuwe natuur mogelijk maken, de waterkwaliteit in het beekdal verbeteren en de inrichting van het beekdal meer klimaatrobuust maken. Samen met de gebiedscommissie Koningsdiep, Wetterskip Fryslân, gemeente Opsterland, landbouw- en natuurorganisaties, grondeigenaren en bewoners heeft de provincie een inrichtingsprogramma¹ opgesteld. Er is een milieueffectrapport (MER)² opgesteld voor een besluit over dit programma. De provincie heeft de Commissie gevraagd te adviseren over het MER. In dit advies spreekt de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna 'de Commissie') zich uit over de juistheid en de volledigheid van het MER.

Wat staat in het MER?

In het MER zijn de effecten en het doelbereik bepaald van een ongestuurd en een deels gestuurd (hybride) beekstelsysteem. Het gestuurde systeem bestaat onder meer uit het verhogen van de peilen van de bestaande stuwen. Daardoor komt de kwelstroom eerder aan het maaiveld en stroomt het water niet weg in het Alddjip. Aanvullende maatregelen zijn het dempen van een aantal sloten, het aanleggen van enkele korte meanders en het lokaal afgraven van het maaiveld.

Het ongestuurde systeem bestaat uit het verhogen van het waterpeil van het Alddjip en het verhogen van de bodemligging. Aanvullend wordt een lange meander aangelegd en wordt de weerstand tegen stroming vergroot door een toename van de begroeiing in de beekmiddenloop. Hier worden de stuwen verwijderd.

Beide alternatieven hebben volgens het MER voor de meeste beoordelingscriteria een positief of neutraal effect. Negatieve effecten zijn er alleen voor de landbouw en de grondbalans. Het alternatief 'ongestuurd' leidt tot een meer divers en ecologisch waardevol beekdal dan het hybride model. In het alternatief 'hybride' neemt de kans op verdroging van het beekdal bij langdurige droogte af. Dit maakt het beekdal meer klimaatrobuust.

Er is voor beide alternatieven een analyse op hoofdlijnen gedaan van een hypothetisch scenario, het zogenaamde 'van flank tot flank scenario'. In dit scenario worden op de flanken van het beekdal, buiten het plangebied, maatregelen³ genomen die bijdragen aan de doelen van het project.

Er is een voorkeursalternatief samengesteld op basis van de effectbeoordeling dat past binnen de vastgestelde randvoorwaarden voor het inrichtingsprogramma. Dit alternatief heeft als leidend principe '*ongestuurd waar het kan, gestuurd waar het nog moet*'. Met het woord '*nog*' wordt de ambitie aangegeven om stapsgewijs naar een ongestuurd systeem te gaan. Dit binnen de kaders en opgaven vanuit het Natuurnetwerk Nederland (NNN), de Kaderrichtlijn Water (KRW) en Waterbeheer 21ste eeuw (WB21).

¹ Gebiedsontwikkeling Koningsdiep Inrichtingsprogramma boven- en middenloop Alddjip, 23 september 2025.

² MER Gebiedsinrichting Koningsdiep, Antea Group, 22 september 2025.

³ Bijvoorbeeld het verondiepen van sloten, aanleg van bos en ontwikkeling van kringloop- en natuurinclusieve landbouw.

Wat is het advies van de Commissie?

Het MER heeft een prettig leesbare opbouw en bevat veel en uitgebreid kaartmateriaal. De 'intermezzo's' zijn goede leeswijzers die helpen om de gedachtegang en conclusies van de opstellers te volgen. Het MER maakt duidelijk hoe de onderzoeksgegevens zijn gebruikt bij het opstellen van het voorkeursalternatief.

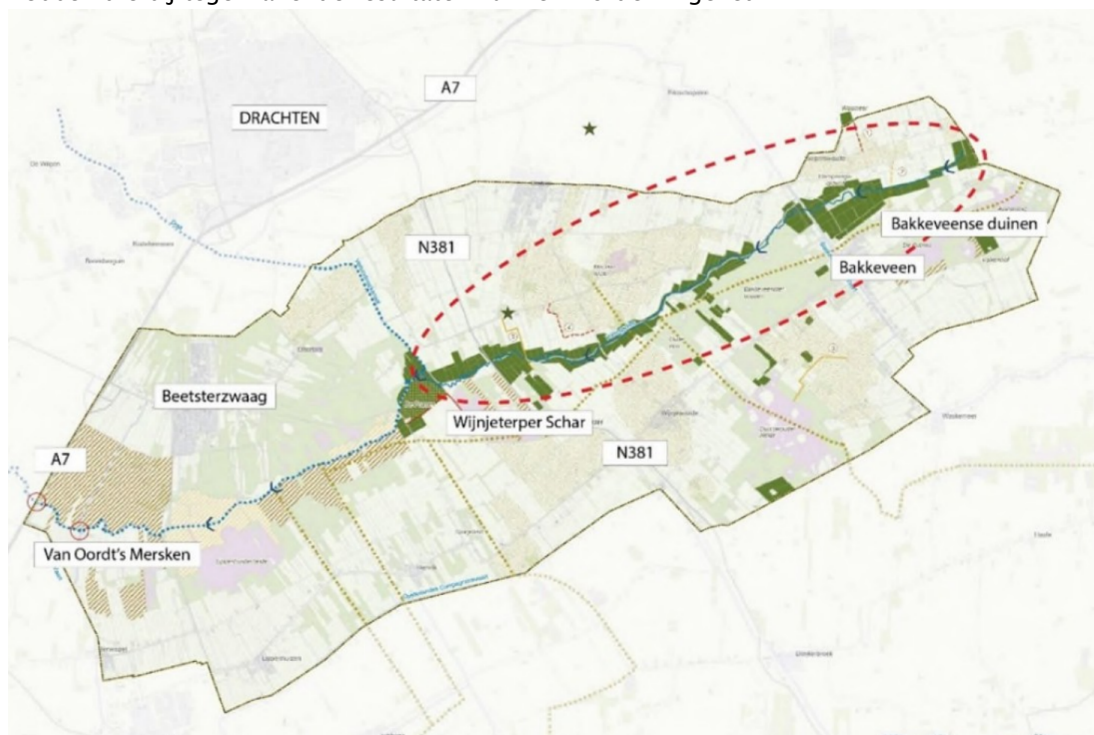
Het beoordelingskader en de weging van criteria (doelbereik of effecten) zijn helder toegelicht. De analyse van het scenario 'van flank tot flank' biedt nuttige informatie voor de afweging tussen de twee alternatieven op de langere termijn.

De Commissie signaleert echter dat belangrijke informatie in het MER ontbreekt. Deze informatie is essentieel om effecten op de leefomgeving volwaardig mee te kunnen wegen bij het besluit over het inrichtingsprogramma. Het gaat om de volgende punten:

- Het kunnen uitsluiten van negatieve gevolgen voor de omliggende Natura 2000-gebieden, als gevolg van tijdelijke toename van stikstofdepositie bij de aanleg, en als gevolg van mogelijke inundatie met landbouwwater in natte perioden.
- Het effect van het inrichtingsprogramma op archeologische waarden.

De Commissie adviseert het MER aan te vullen met deze informatie en dan pas een besluit te nemen over het inrichtingsprogramma.

De Commissie merkt op dat het karakter van het gebied, met name de bodemopbouw en het grondwatersysteem, zorgt voor onzekerheden in het doelbereik en effecten. De beoogde inrichting is een belangrijke stap in de richting van de doelstellingen voor natuur, waterbeheer, waterkwaliteit en klimaatrobuustheid. Hoe deze doelstellingen verder ingevuld kunnen worden hangt onder meer af van de gehanteerde randvoorwaarden en de toekomstige ontwikkeling van de landbouw in het beekdal en op de flanken. De Commissie beveelt aan om een goed monitoringsplan op te stellen en maatregelen 'achter de hand' te hebben die bij tegenvallende resultaten kunnen worden ingezet.

Figuur 1. Raamplan landinrichting Alldijp, met het plangebied (midden- en bovenloop zijn rood omcirkeld) (Bron: MER).

Aanleiding MER

In 2004 is er een gebiedsvisie opgesteld voor het gebied rondom het Alddjip. In het Raamplan Landinrichting Koningsdiep is dit in 2007 uitgewerkt tot een plan waarin doelstellingen, maatregelen, een globaal eindbeeld, de wijze van grondverwerving en een begroting staan. De twee grootste opgaven in dit plan zijn de realisatie van 500 hectare natuur voor Natuurnetwerk Nederland (NNN) en het beekdalherstel rondom het Alddjip.

Het inrichtingsprogramma is een 'programma' onder de Omgevingswet en heeft betrekking op de gebiedsinrichting van 350 hectares begrensde NNN-grond rondom de midden- en bovenloop van het Alddjip. Het programma is kaderstellend voor verschillende mer(bedoelingsplichtige) projecten, zoals het verlagen van het maaiveld en aanpassen van het beekprofiel (cat. B1 van bijlage V bij het Omgevingsbesluit), het omzetten van landbouwgrond naar natuurgebied (J12) en maatregelen om wateroverlast in de omgeving te beperken (K4). Daarom is een plan-MER verplicht voor het programma. Omdat mogelijk ook een Passende beoordeling nodig is voor het programma (zie par. 2.1 van dit advies), kan een plan-MER ook op die grond verplicht zijn. Voor de realisatie van het programma is ook een wijziging van het omgevingsplan van de gemeente Opsterlân nodig, waarvoor een project-mer-(beoordelings)plicht geldt. Daarom is een gecombineerd plan-/project-MER opgesteld. Dit dient als achtergrondinformatie bij het inrichtingsplan, de wijziging van het omgevingsplan en de eventueel benodigde vergunningen.

Rol van de Commissie

De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval het College van Gedeputeerde Staten van provincie Fryslân – besluit over het inrichtingsprogramma. De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt staan op de website. Deze zijn te vinden door nummer 3541 op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

In de navolgende hoofdstukken licht de Commissie haar oordeel toe en geeft zij adviezen voor de op te stellen aanvulling. Deze adviezen zijn opgenomen in een tekstkader. Naar het oordeel van de Commissie is het uitvoeren ervan essentieel om het milieubelang volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming door Provincie Fryslân.

In de tekst wordt ook een aantal aanbevelingen gedaan. Deze zijn bedoeld om de kwaliteit van de besluitvorming, nu en in de toekomst, te verbeteren.

Hoofdstuk 2 behandelt de relatie tussen het (grond)watersysteem en de gewenste natuurontwikkeling. Hoofdstuk 3 gaat over de archeologie.

2 Natuurontwikkeling en (grond)watersysteem

2.1 Effecten op Natura-2000 nog niet uitgesloten

Stikstofdepositie

De Natuurtoets bij het MER gaat in op mogelijke effecten van stikstofdepositie. Op pagina 36 van de Natuurtoets wordt gesteld: *“Vanwege de ligging van het plangebied ten opzichte van de Natura 2000-gebieden kunnen niet alle storingsfactoren bij voorbaat uit worden gesloten”* en wordt geadviseerd dit in een voortoets of Passende beoordeling in beeld te brengen. Dit is niet gedaan in het MER.

Vermenging landbouwwater en natuurwater

In het grootste deel van het plangebied grenst meer of minder intensief gebruikte landbouwgrond direct aan de percelen die in het kader van de natuurontwikkeling herontwikkeld gaan worden. Het voornemen bevat geen maatregelen om uitspoeling van stikstof en fosfaat vanuit de hogergelegen landbouwgronden naar het lagergelegen beekdal te voorkomen.

Op verschillende beektrajecten voorziet het inrichtingsplan in een scheiding tussen de waterloop om het (voedselrijke) water van landbouwgrond af te voeren en een daarnaast gelegen ‘natuurlijker’ vormgegeven loop. Deze twee liggen echter dicht bij elkaar en worden op bepaalde momenten weer samengevoegd. Er is dus geen effectieve scheiding van ‘landbouwwater’ en ‘natuurwater’. Deze vervlechting zal de waterkwaliteit van het gehele systeem negatief beïnvloeden en betekent dat in natte perioden de systemen zullen overlopen en niet gescheiden zullen zijn.

Ook blijkt uit de achtergrondrapportage bij het MER dat bij een T-10 afvoer⁴ het Natura 2000-gebied Wijnjeterper Schar deels onder water zal komen te staan.⁵

Bij een dergelijke inundatie zal dus ook landbouwwater het Wijnjeterper Schar in lopen. De gevolgen hiervan voor het Natura 2000-gebied zijn niet in beeld gebracht.

De Commissie adviseert de mogelijke (positieve en negatieve) gevolgen voor de drie Natura 2000-gebieden nader in beeld te brengen voordat een besluit wordt genomen over het inrichtingsprogramma. Het gaat daarbij in ieder geval om de effecten van stikstofdepositie bij de uitvoering en inundatie met (vervuild) ‘landbouwwater’ in natte perioden. Wanneer negatieve effecten op de Natura 2000-gebieden niet uitgesloten kunnen worden moet een Passende beoordeling worden uitgevoerd op het niveau dat past bij een plan-MER. Hierin kunnen ook mitigerende maatregelen worden betrokken.

⁴ Piekafvoer die gemiddeld eens in de 10 jaar zal voorkomen.

⁵ Mondeling is toegelicht dat dit ook in de huidige situatie voorkomt.

2.2 Onzekerheden, randvoorwaarden en doelbereik

Bodemopbouw en (grond)watersysteem van het plangebied zijn complex

Het plangebied ligt in een geohydrologisch gezien ingewikkeld gebied. Dit is veroorzaakt door bodemkundige processen die in de voorlaatste ijstijd hebben plaatsgevonden. Er zijn minder doorlaatbare bodemlagen ontstaan. Die zorgen voor een zekere 'compartimentering' van de bodem. Daardoor gedraagt de bodem zich wat betreft doorlatendheid betreft verschillend op punten die op (zeer) korte afstand van elkaar liggen (zie onder meer Bregman en Smit 2012⁶). Een indicatie hiervan zijn pingoruïnes die zich op de hoogste delen van het landschap bevinden, maar niet of nauwelijks in de beekdalen. Dat is opmerkelijk, omdat pingo's ontstonden op kwelpunten.⁷

Deze complexiteit veroorzaakt onzekerheid in hydrologische modelleringen en daarmee in de effectbeoordelingen. Door de gevarieerde ligging en helling van de kei leemlaag is het moeilijk te zeggen of, waar en hoeveel oppervlakkige afstroming over of onder de keileemlaag naar het beekdal plaatsvindt. Lokaal kan stagnatie optreden waardoor het zeer nat is, maar elders kunnen bv. ook plekken zijn waar het water snel over de keileemlaag afstroomt (als run-off).

Het MER geeft geen inzicht in deze complexiteit en de hydrologische relaties tussen de hoger en lagergelegen gebieden, zoals de kansen op kwel in het beekdal en de effecten van peilveranderingen van het Koningsdiep op de flanken.⁸ Voor deze gebieden zijn geen landschapsecologische systeemanalyses (LESA's) beschikbaar.

Ook in de Natuurdoelanalyses voor de drie Natura 2000-gebieden op de flanken van het beekdal (Bakkeveense Duinen, Wijnjeterper Schar en Van Oordt's Mersken)⁹ zijn de sturende- en drukfactoren die een rol spelen voor de te beschermen soorten en habitats nauwelijks inhoudelijk beschouwd.

Historisch karakter van het Alddijp is divers

In het MER en in de achtergronddocumenten wordt ervan uitgegaan dat het Alddijp in het verleden altijd een ongestuurde, dus natuurlijk lopende, beek is geweest. De beek heeft echter in haar bestaan verschillende verschijningsvormen gekend. De duiding daarvan is bepalend voor de in het plan gekozen doelstellingen.

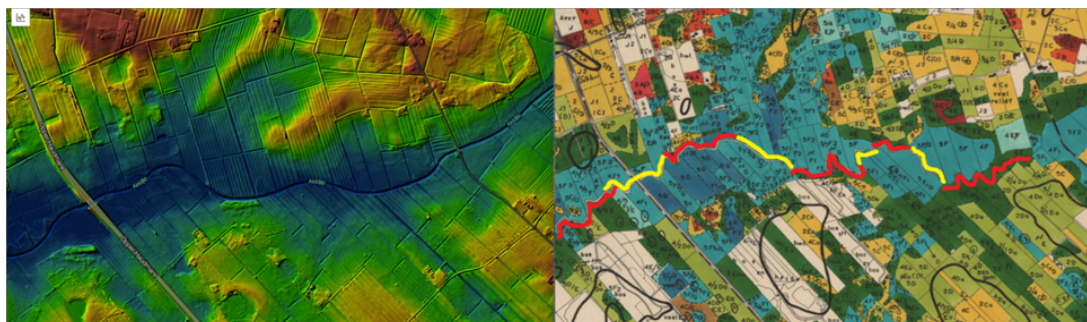
⁶ E.P.H. Bregman en F.W.H. Smit (2012) GENESIS OF THE HONDSRUG A SAALIAN MEGAFLUTE, Drenthe, the Netherlands. Steering Group aspiring EUROPEAN GEOPARK de HONDSRUG.

⁷ Pingo's zijn overblijfselen uit de laatste ijstijd. Nederland had toen een toendralandschap, waar de bovengrond langdurig bevroren was (permafrost). Op plaatsen waar grondwater aan deze vorstgrens kwam ontstonden ijslenzen ('pingo's'). Deze groeiden aan zolang de kwel plaatsvond en het koud genoeg was. Daarbij duwden ze de bovenliggende grond omhoog. Bij grote exemplaren gleed deze opgeduwde grond soms deels naar de zijanten. Aan het einde van de koudeperiode dooide de ijslenz weg, met achterlating van een ringvormige krater, met een wal van de afgeschoven grond er omheen. Vaak zijn deze met water gevuld.

⁸ Zie ook de watersysteemanalyse 2015.

⁹ Zie ook de adviezen van de Ecologische Autoriteit over deze gebieden: <https://www.ecologischeautoriteit.nl/advies/van-oordts-mersken-provincie-fryslan>, <https://www.ecologischeautoriteit.nl/advies/wijnjeterper-schar-provincie-fryslan> en <https://www.ecologischeautoriteit.nl/advies/bakkeveense-duinen-provincies-fryslan-en-drenthe/>.

Er zijn aanwijzingen dat het meanderend verloop van het Alddjip in ieder geval deels gegraven is. Naast de beschikbare historische bronnen is een aanwijzing hiervoor dat de beekloop niet overal het laagste deel van het beekdal volgt, zoals te verwachten bij een natuurlijk stelsel. Op enkele plekken is duidelijk te zien, dat de beekloop van de ene naar de andere flank ‘overspringt’ (zie figuur 2). Mogelijk werd de loop van een moerasbeek gewijzigd om bronnen met basenrijk kwelwater ‘aan te boren’. Dit basenrijke water speelde een belangrijke rol bij irrigatie om de vruchtbaarheid van het land te vergroten (vloeiweden-systeem).¹⁰ Later is de functie van het Alddjip weer gewijzigd naar een waterafvoersysteem. Daarbij zijn de waterverdeelsysteem-elementen verdwenen.

Figuur 2. Links deel van het Alddjip (bron: Actueel Hoogtebestand Nederland), rechts de CABO-graslandkartering van de vochttoestand jaren 1960–1975 vorige eeuw (bron: CABO-kaarten, particulier bezit).

De compartimentering in de bodemopbouw zorgde voor het basenrijke kwelwater dat kon worden ‘afgetapt’. Waar dit basenrijke kwelwater in de flanken nog aanwezig is, is het in de huidige situatie nodig voor de waterhuishouding van de drie Natura 2000-gebieden op de flanken van het beekdal (Bakkeveense Duinen, Wijnjeterper Schar en Van Oordt’s Mersken).

Het is daarom van belang dat kan worden uitgesloten dat door de aanlegwerkzaamheden nieuwe ‘tappunten’ ontstaan. Bij het combineren van de beoogde maatregelenkaarten met de kaarten met de dikte en weerstanden van de keileem blijkt dat hier geen kans op is, omdat er niet wordt gegraven op plaatsen waar keileem aanwezig is. De Commissie beveelt aan bij mogelijke aanpassingen in de uitvoering er rekening mee te houden dat graven in de aanwezige keileem gevolgen kan hebben voor drie Natura 2000 gebieden.

Randvoorwaarden versterken onzekerheid klimaatrobuustheid

Een andere onzekere factor vormt klimaatverandering. Wijzigingen in het neerslagpatroon en langere droogteperioden kunnen gevolgen hebben voor de waterkwantiteit en -kwaliteit.

Het is moeilijk hierop in te spelen omdat een randvoorwaarde van het plan is dat er geen nadelige gevolgen mogen zijn voor landbouw. In het grootste deel van het plangebied grenst meer of minder intensief gebruikte landbouwgrond direct aan het plangebied.

In verschillende zienswijzen wordt de vrees uitgesproken voor vernatting en daarmee verminderde toegankelijkheid en bruikbaarheid van landbouwpercelen.

¹⁰ Het ging hierbij niet primair om vochtvoorziening in droge perioden, maar juist om het onder water zetten in de winter. Hierbij verdronken mollen, muizen en dergelijke, en werden calciumverbindingen aan het land toegevoegd (vergelijk het bekalken van het land in de huidige landbouwpraktijk). In combinatie hiermee werden ‘leidijken’ aangelegd om het zure water uit (hoog)veenmoerassen juist weg te houden van de akkers (zure grond is minder vruchtbaar). Meer hierover is te vinden op <https://rce.webgis.nl/nl/map/erfgoedatlas> onder Agrarisch Erfgoed: Historische vloeiweden, en de gedocumenteerde bronnen hiervoor in het Koningsdiep.

Daarmee is deze randvoorwaarde sterk sturend voor de mate waarin een werkelijk klimaatrobuust beekdal gerealiseerd kan worden.

Tijdens het locatiebezoek is aangegeven dat het wenselijk zou zijn als er in de toekomst grenzend aan het plangebied maatregelen worden genomen zoals beschouwd in de analyse 'Blik op de flanken'. Of en wanneer deze aantrekkelijk zijn voor landbouwers hangt af van verschillende factoren, die door de tijd kunnen verschuiven.¹¹ Dit vraagt dan ook een inzet voor de lange termijn.

Andere KRW-karakterisering zou een beter haalbaar doel opleveren

Het beoogde KRW-doel is gebaseerd op karakterisering van het Alddjip als laaglandbeek (KRW-type R5: langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand). De breedte van de loop, het oppervlak van het stroomgebied en de geologie corresponderen met dit type, maar de stroomsnelheid is, mede door het geringe verhang en de dimensionering van de beek, erg laag. Daardoor voldoet dit streefbeeld hooguit op enkele trajecten, maar in zijn algemeenheid niet. Het MER benoemt dit ook (p. 34). Het KRW-type R20 (moerasbeek) komt voor op plaatsen met gering verhang, zoals uitgestoven laagten en ingesneden beekdalen, en voldoet beter. Dat maakt het volledig doelbereik op het (huidige) KRW-doel feitelijk vrijwel onmogelijk. De keuze voor het KRW-type wordt echter niet binnen het inrichtingsprogramma gemaakt.

De Commissie beveelt aan bij het vaststellen van het regionaal waterprogramma de KRW-karakterisering voor het Alddjip opnieuw te beschouwen.

Doelbereik en mate van onzekerheid

Het MER beschrijft de doelen voor het inrichtingsplan. Deze bestaan uit:

- De realisatie van nieuwe natuur vanuit de realisatie van het NNN.
- Het klimaatrobuuster maken van de beekloop.
- Het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit om de doelen van de KRW te halen.

De Commissie constateert dat van deze doelen uitsluitend het aantal te realiseren hectare natuur is gekwantificeerd. De overige doelen van het voornemen zijn niet nader gespecificeerd. Daardoor is de mate van doelbereik ook niet kwantitatief weer te geven.

De Commissie kan zich vinden in de beoordeling van het doelbereik in het MER ondanks de onzekerheden die in dit advies zijn beschreven. Daarbij plaatst ze de kanttekening dat er rekening mee moet worden gehouden dat het brongebied bij langdurige droogte nog steeds kan droogvallen. Daarnaast kan vanwege de gekozen KRW-karakterisering van het Alddjip de huidige KRW-doelstelling niet worden gehaald (zie kopje 'KRW-karakterisering').

Monitoring en maatregelen 'achter de hand'

Vanwege de hierboven beschreven onzekerheden in doelbereik is monitoring van effecten tijdens en na de realisatie van het voornemen belangrijk. Ook de mogelijke natschade voor de landbouw en droogteschade voor archeologische vindplaatsen (zie hoofdstuk 3 van dit advies) kent onzekerheden. Tijdens het locatiebezoek is toegelicht dat de waterhuishouding door middel van een netwerk van peilbuizen gemonitord wordt.

¹¹ Zo kan bijvoorbeeld het moment dat een bedrijf wordt overgenomen opeens tot andere afwegingen leiden.

De Commissie beveelt aan om bij het opstellen van het monitoringsprogramma de te verwachten bandbreedtes rond de GHG en GLG in beeld te brengen in een gevoeligheidsanalyse. Dit levert een meer gedetailleerd beeld op van mogelijke negatieve effecten, zodat het monitoringsprogramma hier beter op kan worden toegesneden.

Daarnaast beveelt de Commissie aan om, behalve op waterkwantiteit, ook te monitoren op waterkwaliteit en de aanwezigheid van invasieve exoten zoals Grote Waternavel en Watercrassula. Dit vanwege de verwachte noodzaak om in droge perioden boezemwater in te laten.

Tenslotte beveelt de Commissie aan om al vast te leggen welke maatregelen genomen kunnen worden bij tegenvallende resultaten, en bij welke monitoringsresultaten deze moeten worden ingezet. Dit kan bijvoorbeeld gaan om:

- bovenstrooms stuwen om sturing te hebben op het debiet;
- het voorzuiveren van in te laten boezemwater door middel van (een) helofytenfilter(s);
- tijdig ingrijpen bij constatering van invasieve exoten.

3 Archeologie

Effectbeoordeling

In het MER zijn de effecten op het aspect archeologie als ‘neutraal’ beoordeeld. Dit komt echter niet overeen met de tekst, waarin archeologische begeleiding als maatregel wordt ingezet vanwege een aanwezige archeologische verwachting. Bij een archeologische begeleiding kan opgeschaald worden tot opgraven als daartoe reden voor is. Dit betekent echter dat de vindplaats zelf wordt vernietigd en dat dit dus als een negatief effect zou moeten worden beoordeeld.

Ook is het effect van rietgroei op archeologische vindplaatsen niet meegenomen in de beoordeling op het aspect archeologie. Doorworteling met riet kan de leesbaarheid van archeologische grondsporen, en daarmee de informatiewaarde van een vindplaats, sterk verminderen, zelfs wanneer de vindplaats zelf bij de werkzaamheden niet wordt vergraven. Riet zal met name in het brongebied en aan de flanken van het beekdal gaan groeien. Dit moet daarom worden meegenomen als negatief effect.

De Commissie adviseert het mogelijke verdwijnen van archeologische vindplaatsen en de mogelijke effecten door rietgroei te betrekken bij de beoordeling van effecten op mogelijk aanwezige archeologische waarden.

Veldonderzoek verfijnen conform gemeentelijk beleid

De gevolgen van het inrichtingsplan op mogelijk aanwezige archeologische waarden zijn bepaald aan de hand van de FAMKE¹² in combinatie met veldonderzoek (6 boringen/ha) door De Steekproef (2024). Gemeente Opsterland heeft in september 2025 een archeologische beleidsnota vastgesteld.¹³

¹² FAMKE: Friese Archeologische MonumentenKaart Extra.

¹³ Spoaren út it ferline, Beleidsnotitie Archeologie 2025–2031.

Volgens dit beleid moet op plaatsen waar een intacte oude bodem (podzolbodem)¹⁴ wordt aangetroffen een archeologisch booronderzoek van 20 boringen/ha, aangevuld met een zgn. 'megaboring' worden uitgevoerd. Voor het MER is een dergelijk onderzoek niet uitgevoerd.

Uit het MER blijkt dat het voorkeursalternatief mogelijk negatieve gevolgen (waaronder ook rietgroei) voor aanwezige archeologische waarden kan hebben. Hierbij wordt aangegeven dat archeologische begeleiding van de werkzaamheden als mitigerende maatregel wordt ingezet. De Commissie wijst erop dat archeologische begeleiding geen mitigatie is, maar slechts dient om te voorkomen dat archeologische waarden ongezien verloren gaan. Wanneer archeologische waarden worden aangetroffen moet alsnog een besluit genomen worden over eventueel gravend onderzoek (waarbij de vindplaats zelf verloren gaat).

Tijdens het locatiebezoek is aangegeven dat in de uitvoeringsstrategie delen van het project naar voren worden gehaald, zodat het ontwerp kan worden aangepast op aanwezige vindplaatsen.

De Commissie beveelt aan op de plandelen waar sprake is van een intacte podzolbodem vroegtijdig archeologisch onderzoek conform de bepalingen in het recente archeologiebeleid (dus 20 boringen/ha, aangevuld met 'megaboring') te doen, zodat het mogelijk wordt eventueel aanwezige vindplaatsen vroegtijdig te lokaliseren en door ontwerpaanpassing in te passen.

Toevalsvondsten

Omdat archeologische vondsten, zeker van het type dat in deze regio verwacht kan worden¹⁵, inherent onvoorspelbaar zijn, is er altijd een kans dat ondanks voldoende vooronderzoek belangrijke archeologische waarden worden aangetroffen. Deze vallen onder de term 'toevalsvondsten'.

De Commissie beveelt aan om in een protocol toevalsvondsten te beschrijven wat er in dergelijke gevallen gebeurt en welke instantie de kosten van eventueel onderzoek draagt.

Recreatieve voorzieningen

De Commissie constateert dat in veel van de zienswijzen wordt verzocht om recreatieve voorzieningen, zoals wandelroutes, kano-aanlegplaatsen en 'beleefplekken'. De Commissie onderkent dat dergelijke voorzieningen een meerwaarde op het gebied van recreatie kunnen bieden, maar wijst erop dat wanneer de aanleg gepaard gaat met bodemingrepen dit gevolgen kan hebben voor aanwezige archeologische waarden.

¹⁴ Een podzolbodem is een bodemtype dat veel voorkomt op zandgronden, ontstaan door eeuwenlange uitspoeling en inspoeling van humusdeeltjes. Een podzolbodemprofiel is herkenbaar door een toplaag van humusrijke grond, waaronder een bleekgrijze (uitspoelings)laag, daaronder een donkere (inspoelings)laag en onderop het oorspronkelijke dekzand.

¹⁵ Met name laat-paleolithische kampementen van de Tjonger-cultuur. Deze hebben betrekkelijk weinig sporen achtergelaten en bestaan hoofdzakelijk uit strooiingen van kleine vuursteenvondsten (microlithen).

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het MER de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, voordat het besluit wordt genomen. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

drs. Gert Dekker
dr. Heleen van Londen
dr. Peter van der Molen
drs. Liesbeth van Tongeren (voorzitter)
drs. Geertje Korf (secretaris)

Besluit(en) waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Inrichtingsprogramma, wijziging van het omgevingsplan

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor projecten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een milieueffectrapport (MER) vereist zijn. Uit [Bijlage V van het Omgevingsbesluit](#) onder de Omgevingswet volgt om welke projecten het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om het verlaten van het maaiveld en aanpassen van het beekprofiel (categorie B1), het omzetten van landbouwgrond naar natuurgebied (J12) en maatregelen om wateroverlast in de omgeving te beperken (K4). Een MER is ook nodig omdat effecten op Natura 2000-gebieden optreden die in een Passende beoordeling moeten worden beschreven. Daarom is een gecombineerd plan-/project-MER opgesteld.

Bevoegd gezag besluit(en)

Gedeputeerde Staten van Fryslân en de gemeenteraad van gemeente Opsterlân

Initiatiefnemer besluit(en)

Provinciale Staten van Fryslân

Bevoegd gezag mer-procedure

Gedeputeerde Staten van Fryslân

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen gelezen die het bevoegd gezag tot en met 10 februari 2026 heeft toegestuurd. Ze heeft ze in haar advies verwerkt, voor zover relevant voor het MER.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3541](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage

A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e info@commissiener.nl
w commissiener.nl

